

Hetedhét

A gyűrű

azaz Berci és Maca egybekelésének kalandos
és tragikus története hitelesen elbeszélve

Heinrich Wittenwiler

által

(Svájc, XV. század eleje)
(részletek)

PROLÓGUS

A MAGAS SZENTHÁROMSÁGOT,
MÁRIÁT IS, SZŰZANYÁNKAT,
S VALAMENNYI ÉGI NÉPET
ILLESSEN BÓK ÉS DICSÉRET.
JÓKNAK VÍGSÁG, ÖRÖMSZERZŐ,
ROSSZAKNAK KÍN, SZÍVREPESZTŐ
LÉSZEN E KÖNYV, MIT SZEREZTEM,
S MELYET „GYŰRŰ”-NEK NEVEZTEM.
DRÁGAKÓ VAN BELÉ FOGVA,
S EKKÉPPEN A VILÁG SODRA
KÖRÜLÖTTÜNK JÓL MEGJELEN,
S TANÍT ARRA, MI JÓ, MI NEM.
ILYEN POMPÁS GYŰRŰT SOHA
NEM KÉSZÍTETT EMBERFIA.
HÁROM RÉSZBŐL ÁLL A KÖNYVEM,
MÁR LEGALÁBB ÉNSZERINTEM:
AZ ELSŐ RÉSZ UDVARLÁST,
LOVAGTORNÁT, BAJVÍVÁST,
SZÉP BESZÉDET, DALT OKTAT,
S EGYÉB ILYEN DOLGOKAT.
A MÁSODIK VÁLTIG HAJTJA,
EMBERFIA MIKÉNT TARTSA
TESTÉT, LELKÉT E VILÁGBAN,
S ITT ÉN EZT MIND ELSORJÁZTAM.
A HARMADIK TANÁCS NEKED,
NYUGALMADAT HOGYAN LELED
HÁBORÚBAN, VIADALBAN,
RETTENETES CSATAZAJBAN.
ÍME GYŰRŰM SEGEDELME:

ÚRI TARTÁS, NEMES ELME,
 ERÉNYES ÉS DERÉK ÉLET.
 ÁM AZ EMBER GYARLÓ LÉLEK,
 MERT FIGYELME KIMÚL HAMAR:
 NEM TANÍTÁST, TRÉFÁT AKAR,
 S VIGASSÁGOT EGYRE-MÁSRA.
 ÍGY SOK PÓRI SZAMÁRSÁGRA
 LELSZ MAJD ITT E TANMESÉBEN,
 S HOGY MEGÉRTHESS MINDENT SZÉPEN,
 MÁS-MÁS SZÍNT HORD A PAPIROS:
 KOMOLY DOLGOT FED A PIROS,
 S ZÖLDDEL ÁLL, MI PARASZTELME.*
 FÉLRE NE ÉRTS, NINCS ÉRTELME,
 HISZ PARASZT AZ ÉN SZEMEMBEN,
 AKI BUTÁN ÉL S ESZETLEN,
 S NEM PEDIG AZ, AKI MAGÁT
 BÖLCSÉN TARTJA, S ÉLTE JAVÁT
 ÁTDOLGOZZA RENDÜLETLEN:
 EZ DERÉK AZ ÉN SZEMEMBEN!
 ÁM HA KÖNYVEM CSAK UNTATÓ,
 VAGY HA HASZON NÉLKÜL VALÓ,
 VEGYED PUSZTÁN MESESZÁMBA.
 NÉKED AZT JÓ SZÍVVEL SZÁNVA
 HEINRICH WITTENWILER EKKÉPP
 KEZDI EL A TÖRTÉNETÉT:

Berci és Maca

*A Téboly-völgy oldalán
 volt egy falu, Ostobány.
 Csudálatos, kies tája,
 nem kevés a vize, fája.
 Benn sok nemes számár-paraszt
 lakott, s egy sem ismert panaszt.
 Közöttük egy szép levente:
 Taknyos Berci őkegyelme.
 Büszke bajnok, nemes legény.
 Mintha ülne karó hegyén,
 olyan volt a lépte, járta,
 és mindenki – délceg, sánta,
 jöttment vagy helybéli pór
 szólította: „Ifiúr!”
 Többet mit is mondjak róla?*

*Érdemes volt ő a szóra,
 asszonynépség csak őt nézte,
 vén vagy ifjú, epedt érte.
 Ám bizony, egy volt csak ott,
 akit szíve áhított.
 Fogdafarkam Maca ő,
 lomha, csámpás, deli nő.
 Faszénfehér foga, keze,
 ajka piros, mint az epe,
 hajfonata egérfarok,
 és nyakáról a dudorok
 lógadoztak a hasára.
 De még milyen volt a háta?
 Olyannyira fölmagaslott,
 hogy önthettek rajt' harangot.
 Lábacska duzzadt, vaskos,
 szél vagy orkán – bárhogy csapdos –*

* Az eredeti kéziratban **piros** színű vonallal jelölt sorokat itt **vastagított**, a **zöld** színnel jelzettek pedig **dólt** betűtípussal szedtük. A színes szegélyvonalakkal el nem látott szövegrészeknél a **nagybetűs** szedést alkalmaztuk.

nem lökhette volna félre,
ellenében harcra kélve.

Arca pírja hamutiszta,
kicsi keble bőrtarisznya,
szeme fénye ködként tűz,
lehelete kénes bűz.
Gönceiben látva, véled:
'Ebből elszökött a lélek!'
Abból, mit tud, s mire képes,
hihetnéd, hogy – hároméves.
*Am hiszitek, avagy se:
nagy volt mégis a becse,
így aztán a Taknyos Berci
Macát soha nem felejtí:
úgy kívánta, hogy már hörgött,
s kicsi híján beledöglött [...]*

Maca a pajtában

*Maca meg ült egymagába',
s nézte: de fehér a lába! –
s lába közt a barna muffot
üti-vágja, csak úgy puffog:
gyapjas ékét megcsupálja,
csípi, tépi, kalapálja,
s ráadásul szidja bőszen,
feddi, rója eszelősen.
Szegény punát elátkozza:
„Isten a bajt reád hozza,
legyen fájdalmas a béréd!
Törjenek a kínok téged,
mik most engem bántanak,
miknek oka csak te vagy!”
Verni kezdi újra lékét,
nem is hagyva addig békét,
míg a szája be nem dagad.*

„Érted kaptam, tűrd most magad!

*S pusztuljon el az is hamar,
akí érted veszni akar!”
Bár hosszú volt Maca haja,
esze kurta – ez a baja.
S lám, a dolog térül másra,
fordul Maca észjárása,
mert míg imént káromkodott,
annál szendébb lett most legott:
simogatta, kenegette
punáját, így dédelgette.
Szólt a szőrös részhez ezért:
„Kárpótlással mindenekért,
kínjaidra Urunk lásson,
s tőlük nyomban meg is váltson!
Kérlek téged ezenfelül,
ha vertelek kegyetlenül,
megbocsáss, én magam szánom,
s esküszöm, hogy bűnöm bánom!”
Válaszolni hogy is tudna
kitört foggal szegény bunda:
feldagadt a nyelve, ajka,
alig maradt szőrme rajta.
Köztük mégis béke lett,
s Maca így vélekedett:
„Legyen áldott igen hamar
az, kí érted veszni akar!”
Ez Bercire vonatkozott,
akí immár gyönyört hozott
neki, s szíve boldogságát.
Valamennyi bántódását
felejtette szép sorjában.
S ha gyűlölte őt korábban,
dűhe fordult visszájára.
Szerelmének duzzadt árja,
nyavalya is majd kitörte,
s Berciért a láz gyötörte [...].*

A valamikor az 1300-as évek utolsó évtizedeiben Svájcban, a Boden-tó környékén született, az akkori műveltségi szintet messze túlszárnyaló jogász, irodalmár, hittudományi bölcselő, természet- és hadtudós a középkor udvari lovagregényeinek stílusát mímelve mesteri szatírárt alkot a falusi bárdolatlanságról a városi polgárság épülésére.

A Napút Hetedhét-díjat idén Szalai Lajos érdemelte ki. Ízelítőt ajánlunk két fordításából.